

Original Article

Moral Intelligence Status and its Determinants in High School Teachers

Khadijeh Azar^{1*}, Eisa Samari²

1. Young Researchers and Elite Club, Ardabil branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran. (Corresponding Author)
Email: azarkh889@yahoo.com
2. Department of Educational Sciences, Mohagheg Ardabili University, Ardabil, Iran.

Received: 26 Feb 2018 Accepted: 13 May 2018

Abstract

Background and Aim: The moral intelligence of teachers plays an important role in their viewpoints to respect for moral norms and is one of the effective factors in the process of obtaining qualification. This study has carried out with the aim of determining the moral intelligence status and its determinants in the teachers.

Materials and Methods: This Cross-sectional study carried out on 190 teachers who employed in public high schools of the Bilehsavar, Ardebil, Iran, in academic year 2015-16. Morgan Table was used to estimate the sample size and sampling done by stratified random method. Standard questionnaire of Moral intelligence developed by Keil & Lennick has been used to collect data. Data analysis has been done by SPSS Software 21.

Findings: The total mean score of teachers' moral intelligence was calculated 4.13 ± 0.08 . The mean score of moral intelligence determinants included integrity 4.15 ± 0.09 , accountability 4.14 ± 0.08 , compassion 4.14 ± 0.09 and forgiveness 4.14 ± 0.21 . Among the determinants, "forgiving own mistakes" with the mean score of 4.30 ± 0.21 and "truthfulness" with the average score of 3.90 ± 0.09 had the highest and lowest values, respectively. There was no significant difference between level of the moral intelligence of the men and women ($P > 0.05$).

Conclusion: Considering the relatively favorable level of the moral intelligence in the studied teachers, it is suggested that the related organization tries to promote the component of truthfulness and honesty among teachers, while strengthening the existing situation. Accordingly, in order to improve teachers' moral intelligence applying incentive manners to preserve the moral values, and holding educational courses is recommended.

Keywords: Moral Intelligence; Truthfulness; Education; Teachers; Ardabil

Please cite this article as: Azar K, Samari E. Moral Intelligence Status and its Determinants in High School Teachers. *Bioethics Journal* 2017; 7(26): 43-49.

بررسی وضعیت هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در معلمان دبیرستان (مورد مطالعه: اردبیل، شهرستان بیله‌سوار)

خدیجه آذر^{۱*}، عیسی ثمری^۲

۱. دانشجوی دکتری، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسؤل)

Email: azarkh889@yahoo.com

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۷ پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۲۳

چکیده

زمینه و هدف: هوش اخلاقی معلمان نقش مهمی در نگرش آن‌ها نسبت به رعایت هنجارهای اخلاقی دارد و یکی از عوامل مؤثر در فرآیند کسب صلاحیت محسوب می‌شود. این مطالعه با هدف تعیین وضعیت هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در معلمان شاغل در دبیرستان‌های عمومی، شهرستان بیله‌سوار، اردبیل، ایران انجام شده است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی - مقطعی روی ۱۹۰ نفر از معلمان شاغل در دبیرستان‌های دولتی، در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ انجام شد. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان برآورد و نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد هوش اخلاقی Lennick و Keil استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 21 تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: میانگین هوش اخلاقی معلمان $4/13 \pm 0/08$ محاسبه گردیده و میانگین مؤلفه‌های اصلی آن شامل درستکاری $4/15 \pm 0/08$ ، مسؤلیت‌پذیری $4/14 \pm 0/08$ ، دلسوزی $4/14 \pm 0/09$ و بخشش $4/30 \pm 0/21$ بود. از بین مؤلفه‌های هوش اخلاقی «بخشش اشتباهات خود» با میانگین $4/30 \pm 0/21$ بیشترین و «راستگویی» با میانگین $3/90 \pm 0/09$ کم‌ترین مقادیر را داشتند. همچنین آزمون تی تفاوت معنی‌داری را در میزان هوش اخلاقی بین مردان و زنان نشان نداد.

نتیجه‌گیری: نظر به سطح نسبتاً مطلوب هوش اخلاقی در معلمان مورد مطالعه، پیشنهاد می‌گردد تا سازمان مربوطه ضمن تقویت وضعیت موجود، در جهت ارتقای مؤلفه راستگویی و صداقت در میان معلمان تلاش نماید. همچنین به کارگیری شیوه‌های تشویقی در راستای حفظ ارزش‌های اخلاقی و نیز برگزاری دوره‌های آموزشی به منظور ارتقای هوش اخلاقی معلمان توصیه می‌گردد.

واژگان کلیدی: هوش اخلاقی؛ راستگویی؛ آموزش؛ معلمان؛ اردبیل

مقدمه

در متون علمی، هوش به عنوان یک مفهوم عمومی جهان شمول که با توانایی ادراکی ارتباط دارد و اخلاق نیز به عنوان مجموعه‌ای از اصول که برای راهنمایی و هدایت اعمال به کار می‌رود، تعریف شده است. در واقع مفاهیم اخلاقی نمایانگر اشکالی از زندگی بشر است و اعتقادات و ارزش‌های هدایتگر افراد در تصمیماتشان را توصیف می‌نمایند (۱).

امروزه اخلاقیات و مدیریت تنوع، از عوامل اصلی عملکرد موفقیت‌آمیز در یک محیط رقابتی است. عدم توجه به اخلاق در مدیریت سازمان‌ها می‌تواند معضلات بزرگی برای سازمان‌ها به وجود آورد. در این میان قضاوت افراد در مورد اخلاقی بودن و یا غیر اخلاقی بودن کارها بر کمیت و کیفیت کار آنان و در نتیجه موفقیت سازمانی تأثیر قابل توجهی دارد. از این رو در میان سازمان‌های آموزشی، آموزش و پرورش از جمله سازمان‌هایی است که در هر جامعه از حساسیت خاصی برخوردار است. این حساسیت بیشتر به آن دلیل است که عملیات داخلی آن در معرض دید همگان قرار دارد و مورد قضاوت عامه مردم است. همچنین آموزش و پرورش بیش از سایر سازمان‌ها با نیروی انسانی در ارتباط بوده و عهده‌دار تأمین و تربیت نیروی انسانی متخصص می‌باشد. بنابراین آموزش و پرورش نیازمند فضایی است که در آن کارکنان و دانش‌آموزان، مسؤولیت را پلی برای رسیدن به پیروزی بدانند. بنابراین مدیران باید از نظر اخلاقی جوی سالم برای کارکنان در سازمان به وجود آورند تا کارکنان بتوانند با تمام توان و بهره‌وری هرچه بیشتر کار کنند و این امر نیازمند وجود معلمان با «هوش اخلاقی» بالا است (۲).

در عصر حاضر یکی از مهم‌ترین توقعات جامعه از آموزش و پرورش، بالا بردن سطح هوش اخلاقی در معلمان در کنار ارتقای علمی جامعه است. نخستین بار هوش اخلاقی توسط بوربا (Borba) در سال ۲۰۰۵ میلادی در روانشناسی وارد شد (۳). وی هوش اخلاقی را «ظرفیت و توانایی درک درست از اخلاق، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها و رفتار در جهت صحیح و درست» تعریف می‌کند. هوش اخلاقی معلمان به توانایی‌هایی اشاره دارد که بر رفتار شخصی و

حرفه‌ای معلمان اثرگذار است و وظایف و مسؤولیت‌های اخلاقی آنان را به صورت فردی در جامعه و در حرفه خودشان مشخص می‌کند.

بنا به مطالعات Clarkson و Rodney هوش اخلاقی شامل ترکیبی از دانش، تمایل و اراده است. این هوش شامل روشی است که ما فکر می‌کنیم، احساس می‌کنیم و عمل می‌کنیم. تشخیص درست از اشتباه به تنهایی ممکن نیست احساسات، مهارت‌ها یا اعمال ما را تغییر دهد (۴). هوش اخلاقی دارای ابعاد متفاوتی است. Lennick و Kiel معتقدند هوش اخلاقی دربردارنده چهار بعد اصلی می‌باشد که برای موفقیت مداوم سازمانی و شخصی ضروری است: درستکاری یعنی ایجاد هماهنگی بین آنچه که به آن معتقدیم و آنچه که به آن عمل می‌کنیم؛ مسؤولیت‌پذیری، کسی که هوش اخلاقی بالایی دارد، مسؤولیت اعمال خود و پیامدهای آن اعمال، همچنین اشتباهات و شکست‌های خود را نیز می‌پذیرد؛ دلسوزی، توجه به دیگران که دارای تأثیر متقابل است و بخشش، آگاهی از عیوب و اشتباهات خود و دیگران و بخشیدن خود و دیگران. ابعاد فرعی هوش اخلاقی شامل انسجام، صداقت، شجاعت، رازداری، عمل به تعهدات فردی و مسؤولیت‌پذیری (پاسخگویی) در برابر تصمیمات شخصی، خودکنترلی، کمک به دیگران (قبول مسؤولیت برای خدمت به دیگران)، مراقبت از دیگران (مهربانی)، درک احساسات دیگران (بشردوستی و رفتار شهروندی) و درک نیازهای روحی خود (ایمان، اعتقاد و تواضع) می‌باشد (۵). بنابراین رهبران با هوش اخلاقی بالا کارهای درست را درست انجام می‌دهند، اعمال آن‌ها پیوسته با ارزش‌ها و عقایدشان هماهنگ است، عملکرد بالایی دارند و همیشه کارها را با اصول اخلاقی پیوند می‌دهند (۱). رشد باورها و ارزش‌های فردی در سازمان موجب ترویج خودکنترلی و کاهش هزینه‌های سازمان و موفقیت بیشتر آن‌ها خواهد شد (۶).

بنا به یافته‌های تحقیقاتی، سطح مطلوب هوش اخلاقی در معلمان می‌تواند منجر به ایفای مؤثر نقش در توسعه اخلاقی دانش‌آموزان گردد. با این حال، می‌توان از طریق راه‌کارهایی نظیر تشویق رفتارهایی مبتنی بر اخلاق، وضعیت موجود را

معلم در اجرای برنامه‌های مرتبط با توسعه سواد اخلاقی در دانش‌آموزان برای رشد حرفه‌ای آنان ضروری است (۱۰).
 Anaya و Colk دریافتند که داشتن هوش اخلاقی مناسب در تعامل مناسب دانشجویان عملکرد اساتید را به شدت تقویت می‌کند (۱۱). Rama نیز نشان داده است که یکی از عوامل اثرگذار بر اثربخشی اساتید دانشگاه هوش اخلاقی آن‌ها است (۱۲).

انتظار جامعه از نظام تعلیم و تربیت، علاوه بر صلاحیت و شایستگی‌های فنی، آن است که ارزش‌ها و اصول اخلاقی را رعایت نمایند. بر همین اساس توجه به هوش اخلاقی معلمان به عنوان یکی از متغیرهای اثرگذار بر عملکرد آنان همواره یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های پژوهشگران حوزه علوم تربیتی و رفتاری می‌باشد. بنابراین مطالعه حاضر با هدف تعیین میزان هوش اخلاقی معلمان، آموزش و پرورش استان اردبیل (شهرستان بيله‌سوار) انجام شده است.

مواد و روش‌ها

روش پژوهش حاضر توصیفی - مقطعی می‌باشد. جامعه آماری شامل ۳۸۶ نفر از معلمان مدارس شاغل در دبیرستان‌های تابعه آموزش و پرورش شهرستان بيله‌سوار (اردبیل) در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بودند. حجم نمونه نیز بر اساس جدول مورگان ۱۹۰ نفر برآورد گردید. با توجه به هدف تحقیق و جامعه آماری نمونه‌گیری به شیوه تصادفی طبقه‌ای انتخاب گردید، چراکه جامعه مورد نظر از طبقات مختلف تشکیل شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد شده هوش اخلاقی لینک و کیل (۲۰۰۵ م.) در قالب ۴۰ سؤال، و چهار بعد (درستکاری، مسؤولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش) استفاده شد. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت (کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، بدون نظر=۳، موافقم=۴ و کاملاً موافقم=۵) تنظیم شده است.

تأیید روایی محتوی پرسشنامه توسط متخصصین و اساتید دانشگاه انجام شد. پایایی این ابزار توسط پورجمشیدی و بهشتی راد ۸۱٪ گزارش شده است (۱۳). در مطالعه حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۸۶٪ به دست آمد، سپس پرسشنامه‌ها

ارتقا بخشید. هوش اخلاقی معلمان بر تفکر و باورهای دانش‌آموزان و نیز تغییرات سازنده در آن‌ها تأثیرگذار هستند. همچنین معلمانی که هوش اخلاقی بالایی دارند، با خودآگاهی نسبت به رفتارهای خود و تأثیر آن بر کارایی و اثربخشی دانش‌آموزان و برقراری ارتباط مناسب و مطلوب با آنان، فضای مناسبی در مدرسه مبتنی بر همدلی، تفاهم، اعتماد و ارتباطات سالم ایجاد می‌کنند. معلمان در چنین فضایی علاقمند به یاری دانش‌آموزان هستند و نیز کم‌کاری و ابراز ناراحتی از کار کاهش یافته و علاقه و تعهد به کار آنان افزایش می‌یابد.

اعرابی و ایزدی، طی بررسی بر روی چندین سازمان، به این نتیجه رسیدند که سازمان‌هایی که رفتار اخلاقی دارد، دارای شانس موفقیت بیشتری نسبت به سازمان‌هایی دارد که در رفتارهای غیر اخلاقی و غیر صادقانه وارد می‌شود. موفق‌ترین سازمان‌ها دارای فرهنگی است که همسو با ارزش‌های اخلاقی است. همچنین وجود توجیهات اخلاقی برای اقداماتی که سازمان‌ها در داخل خود انجام می‌دهد و نشان‌دادن تعهدات اخلاقی سازمان به افکار عمومی، بخشی جدایی‌ناپذیر از فعالیت‌های سازمان‌ها برای بهبود عملکرد و کسب موفقیت است (۷). لینک و همکاران اجرای برنامه‌های آموزش شایستگی عاطفی را در افزایش هوش اخلاقی مؤثر می‌دانند. آن‌ها شایستگی عاطفی را ظرفیتی برای تنظیم و هم‌ترازی در بین اهداف، اقدامات و ارزش‌ها تعریف می‌کنند و آگاهی را اولین قدم در راه عمل باثبات و منسجم می‌دانند (۸).

Langlois و Lapointe در سال ۲۰۰۷، در تحقیقی تحت عنوان «رهبری اخلاقی در سازمان‌های مدارس کانادایی، تنش‌ها و امکانات مرتبط با رهبری اخلاقی» نشان دادند که اخلاق، تأثیر قدرتمندی در حمایت از هویت بخشی به فرانسوی‌زبانان و بقای فرهنگی و زبانی آنان دارد. همچنین سابقه خدمت و تجربه مدیران بر قضاوت اخلاقی آنان تأثیر می‌گذارد، به طوری که اخلاق مدیران جدید مدارس مبتنی بر عدالت و انصاف است، اما مدیران مسن هنجارهای اخلاق عمومی که شامل اخلاق مراقبتی و انتقادی است را به کار می‌برند (۹).

Zdenekandschochar در سال ۲۰۰۷ در تحقیقی با عنوان «توسعه سواد اخلاقی در کلاس» نشان دادند که نقش

بررسی تفاوت هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در بین معلمان آموزش و پرورش تفاوت معناداری را در میزان هوش اخلاقی بین مردان و زنان نشان نداد ($p > 0/05$) (جدول ۲).

بین شرکت‌کنندگان توزیع و در نهایت داده‌های حاصل شده با استفاده از آمارهای توصیفی (درصد، فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تی تک‌نمونه‌ای و تی مستقل)، به وسیله نرم‌افزار SPSS 21 تجزیه و تحلیل شد.

جدول ۲: مقایسه هوش اخلاقی بر حسب جنسیت در معلمان

جنسیت	میانگین هوش اخلاقی	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
زن	۲۲/۶۷	۴/۱	۰/۳۵	۰/۷۲
مرد	۲۲/۷۵	۳/۷		

ملاحظات اخلاقی

پس از توضیح درباره اهداف پژوهش، رضایت شفاهی شرکت‌کنندگان کسب گردید و درباره محرمانه‌بودن اطلاعات به آن‌ها اطمینان داده شد.

بحث

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان داد که معلمان مورد مطالعه به لحاظ هوش اخلاقی و ابعاد آن (درستکاری، مسؤلیت‌پذیری، دلسوزی، بخشش) در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند. از بین مؤلفه‌های هوش اخلاقی، «راستگویی» کم‌ترین میانگین (۳/۹۰) و «بخشش اشتباهات خود» دارای بیشترین میانگین (۴/۳۰) بود. همچنین علی‌رغم میزان مطلوب هوش اخلاقی در میان معلمان مورد مطالعه، پایین‌تر بودن میزان مؤلفه راستگویی در آنان از نقاط ضعف به شمار می‌رود.

۸۱ نفر از افراد مورد مطالعه زن (۴۳٪) و ۱۰۹ نفر (۵۷٪) مرد بودند. اکثر معلمان دارای تحصیلات کارشناسی بوده (۵۳٪) و در گروه سنی ۳۹-۳۰ سال قرار داشتند و میانگین سابقه کار آن‌ها، ۱۰-۵ سال بود.

میانگین هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن برابر با ۴/۱۳ و به صورت معنی‌داری از میانگین نظری آن (معیار مقایسه=۳) بیشتر بود. بیشترین میانگین به مؤلفه «بخشش اشتباهات خود» (۴/۳۰) و کم‌ترین میانگین به مؤلفه «راستگویی» (۳/۹۰) تعلق داشت (جدول ۱).

جدول ۱: مقایسه میانگین هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن

با میانگین نظری

مؤلفه‌های هوش اخلاقی	میانگین نظری	میانگین تجربی و انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
باورها	۳	۴/۱۵±۰/۱۰	۱۰/۵۴	۰/۰۰۱
راستگویی	۳	۳/۹۰±۰/۰۹	۱۰/۷۳	۰/۰۰۱
استقامت برای حق	۳	۴/۰۱±۰/۰۸	۹/۹۳	۰/۰۰۱
وفا به عهد	۳	۴/۳۲±۰/۲۲	۱۱/۸۴	۰/۰۰۱
مسؤلیت‌پذیری	۳	۴/۱۴±۰/۰۸	۵/۳۳	۰/۰۰۱
اقرار به شکست	۳	۴/۱۱±۰/۰۸	۱۳/۹۶	۰/۰۰۱
خدمت به دیگران	۳	۴/۱۴±۰/۰۸	۱۲/۷۵	۰/۰۰۱
اهمیت به دیگران	۳	۴/۲۸±۰/۰۹	۱۱/۰۳	۰/۰۰۱
بخشش اشتباهات خود	۳	۴/۳۰±۰/۲۱	۵/۳۶	۰/۰۰۱
بخشش اشتباهات دیگران	۳	۴/۱۲±۰/۲۷	۵/۶۵	۰/۰۰۱
هوش اخلاقی (کل)	۳	۴/۱۳±۰/۰۸	۱۲/۶۰	۰/۰۰۱

بهرامی و همکاران در پژوهشی با عنوان «سطح هوش اخلاقی اعضای هیأت علمی کارکنان دانشگاه علوم پزشکی» نتایج به دست آمده بیانگر این است که اعضای هیأت علمی و کارکنان در ۳ مؤلفه درستکاری، بخشش و مسؤلیت‌پذیری دارای وضعیت خیلی خوب بودند. در مؤلفه دلسوزی نیز اعضای هیأت علمی و کارکنان، به ترتیب دارای وضعیت خیلی خوب و خوب بودند (۱). یافته‌های جهانیان و همکاران در مطالعه وضعیت هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در دانشجویان بیانگر آن است که مؤلفه‌های هوش اخلاقی در بین دانشجویان در حد مطلوب گزارش شده است که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد، اما بیشترین میانگین مؤلفه مربوط به پایبندی به عهد و کم‌ترین میانگین مربوط به استقامت و پافشاری برای حق بوده است (۱۴). خسروانی و همکاران در پژوهشی با عنوان «هوش اخلاقی و ابعاد آن در پرستاران» به این نتیجه رسیدند که هوش اخلاقی از سطح بسیار خوب برخوردار بوده و

بالا ترین میانگین مربوط به درستکاری و کمترین آن مربوط به بعد دلسوزی بوده است (۱۵). سعید و همکاران نیز در بررسی وضعیت هوش اخلاقی پرستاران، هوش اخلاقی پرستاران را در سطح متوسط برآورد نمودند. بنابراین استفاده از برنامه‌های آموزشی مناسب در بحث اخلاق به خصوص در آموزش ضمن خدمت پیشنهاد شده است (۱۶).

در مطالعه مشروحی و حسینی با عنوان «بررسی وضعیت هوش اخلاقی میان مدیران مدارس تهران»، مؤلفه‌های هوش اخلاقی (مسئولیت‌پذیری، بخشش، دلسوزی، درستکاری) در حد متوسط بوده است. همچنین بین سن، تحصیلات و سابقه کار با هوش اخلاقی معلمان رابطه معنی‌داری وجود نداشت که با یافته‌های این تحقیق همسو می‌باشد (۱۷). در تحقیق خالقی و طاهری مبتنی بر بررسی وضعیت هوش اخلاقی، نمونه‌های مورد مطالعه از این حیث در وضعیت متوسط و در برخی موارد متوسط رو به بالا قرار دارند (۱۸). همچنین در مطالعه نیک‌پی و همکاران، نتایج بیانگر وضعیت هوش اخلاقی مطلوب در معلمان بود که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد (۱۹).

یافته‌های پژوهش حاضر، در مقایسه سطح هوش اخلاقی تفاوت معنی‌داری را بین معلمان زن و مرد نشان نداد، اما سیادت و همکاران نشان دادند که هوش اخلاقی بر حس جنسیت و سابقه خدمت تفاوت معنی‌دار دارد (۲). به گونه‌ای که وضعیت هوش اخلاقی در زنان مطلوب‌تر از مردان بوده و نیز معلمانی که سابقه خدمت بیشتری داشتند، از هوش اخلاقی مناسبی برخوردار بودند، در حالی که در مطالعه سعید و همکاران سطح هوش اخلاقی مردان بهتر از زنان بوده است (۱۶). بهرامی و همکاران بین هوش اخلاقی با مدرک تحصیلی و سن ارتباطی مشاهده نکردند (۱). در بررسی خسروانی و همکاران نیز ارتباط معنی‌داری بین هوش اخلاقی و ویژگی جمعیت‌شناختی مشاهده نشده است (۱۵).

می‌توان گفت که هوش اخلاقی، اکتسابی است و توسط هر دو جنس قابل کسب است. بنابراین می‌توان گفت که ابعاد هوش اخلاقی بیشتر تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی می‌باشد. همچنین تفاوت در نوع ابزارهای مورد استفاده در مطالعات

مختلف نیز می‌تواند دلیل دیگری برای این نتایج متفاوت باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد تا این موضوع با تمرکز بیشتری در مطالعات آتی مورد توجه قرار گیرد.

از محدودیت‌های مطالعه حاضر، می‌توان به محدود بودن آن به مورد مطالعه (شهرستان بيله‌سوار) اشاره نمود. پیشنهاد ما برای پژوهش‌های بعدی انجام مطالعه در مقیاس وسیع‌تر و بررسی علت پایین بودن بعد راستگویی می‌باشد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های مطالعه بر سطح مطلوب هوش اخلاقی و ابعاد آن در معلمان مورد مطالعه دلالت دارد. نظر به این‌که هوش اخلاقی نوعی توانایی اکتسابی بوده و قابل توسعه است، پیشنهاد می‌گردد سازمان مربوطه ضمن تقویت وضعیت موجود، در جهت ارتقای مؤلفه راستگویی و صداقت در میان معلمان تلاش نموده و با به کارگیری شیوه‌های تشویقی در راستای حفظ ارزش‌های اخلاقی و نیز برگزاری همایش‌ها و دوره‌های آموزشی به ارتقای هوش اخلاقی معلمان توجه ویژه نماید. همچنین تلاش برای ارائه الگوی‌های اخلاقی، بهره‌گیری از فرصت‌های یادگیری، واکنش به آثار رفتارها، تشویق رفتارهای اخلاقی توسط مدیران می‌تواند تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای بر رعایت ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی در معلمان داشته باشد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کارکنان و معلمان آموزش و پرورش، شهرستان بيله‌سوار که در انجام این تحقیق ما را همراهی نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد. این مقاله حاصل فعالیت پژوهشی دانشجویی در مقطع دکترای دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل است.

References

1. Bahrami MA, Asmi M, Fatehpanah A, Dehghan Tafti A, Ahmadi Tehrani GH. Moral intelligence level of faculty members of medical science faculty. *Iranian Journal of Ethics at Medicine History* 2012; 5(6): 72-95. [Persian]
2. Ciyadat A, Mokhtari Pour M, Kazemi I. The Relationship between Ethical Intelligence and Team Leadership in Educational and Non-Educational Managers from the Viewpoint of Faculty Members of Isfahan University of Medical Sciences. *Quarterly Journal of Health Management* 2009; 12(5): 69-61. [Persian]
3. Borba M. The step by step plan to building moral intelligence, nurturing kids' hearts & souls. San Francisco: National Educator Awards, National Council of Self Steam; 2005. p.1-25. Available at: <http://www.parentingbookmark.com/pages/7virtues.htm>.
4. Rodney HC. Moral intelligence, Northern Michigan University education, paper presented at the annual meeting of the school of American Educational research Association. USA: Batstone publisher; 2010. p.1, 5-6, 14-15. Available at: http://www.nmu.edu/.../DrupalEducation/.../FacultyAndStaff/.../Rod_Clark.
5. Lennick D, Kiel F. Moral intelligence: The key to enhancing business performance and leadership success. New Jersey: Pearson Education; 2005. Available at: <http://ptgmedia.pearsoncmg.com/images/.../samplepages/0131490508.pdf>.
6. Hesmer LT. Ethics in management. Translated by A'arabi M, Izadi D. Tehran: Cultural Research Bureau; 2003.
7. Arabi M, Izadi D. Ethics in management. Tehran: Office of Cultural Studies; 1992. [Persian]
8. Lennick D, Kiel F. Moral intelligence: enhancing business performance and leadership success in turbulent times. New Jersey: Pearson Education; 2011.
9. Langlois L, Lapointe C. Ethical leadership in Canadian school organizations London. *Journal of Educational Management Administration and Leadership* 2007; 35(2): 247-260.
10. Zdenek B, Schochor D. Developing moral literacy in classroom. *Journal of Educational Administration* 2007; 45(4): 514-532.
11. Anaya G, Cole D. Latino student achievement: exploring the influence of student and faculty interactions on college grades. *Journal of College Student Development* 2001; 42(1): 30-35.
12. Rama SH. Professor's performance for effective teaching (Kosovo case). *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2011; 12: 117-121.
13. Pourjamshidi M, Beheshti R. The Effect of Moral and Mental Health on Students Broshadkami. *Positive Psychology Research* 2017; 1(4): 55-66. [Persian]
14. Jahaniyan I, Saei Arsi I, Mona T. A Study of the Status of Ethical Intelligence and Its Dimensions and Its Components in Students. *Journal of Behavioral Sciences* 2013; 12(3): 56-72. [Persian]
15. Khosravani M, Rafiyi F, Mohsenpour M. Moral Chaos and its Dimensions in Nurses Working in Arak Hospitals. *Journal of Medical Ethics* 2017; 11(41): 44-55. [Persian]
16. Tahrir B, Sayid Y, Abadi A. Comparison of the Ethical Intelligence among Nurses. *Iranian Journal of Ethics and Medical History* 2014; 7(6): 68-60. [Persian]
17. Mashrouhifard N, Hosseini SR. Examining the Status of Moral Intelligence among Principals of Public Female School Principals in the Fourth District in Tehran. *Journal of Women and Society* 2014; 5(2): 107-113. [Persian]
18. Khaleghi N, Chenari M. Relationship moral intelligence with altruism. *Ethics in Science and Technology* 2016; 10(4): 55-64. [Persian]
19. Nick Pi E, Farajbakhsh S, Mazaheri P. The Effect of Ethical Intelligence and Managers Trust on Organizational Citizenship Behaviors of Teachers. *Quarterly Journal of Educational Innovations* 2017; 61(16): 111-136. [Persian]